

سرشاخه نخل خرما در تغذیه دام

PTMP/SK/R&D/A/ Date palm branch in livestock feeding01 /07032023

مقدمه

جمعیت کشور ما در حال افزایش است. برای تامین غذای دام باید تلاش بیشتری شود. گوشت و دیگر تولیدات دامی، از مواد غذایی مهم و لازم برای بدن انسان است. برای تولید گوشت و دیگر فرآورده‌های دامی وجود دام‌های سالم، تغذیه خوب، رعایت بهداشت، مدیریت خوب و... لازم است. در میان این عامل‌ها، تغذیه دام‌ها بسیار مهم است. با تغذیه خوب و رعایت دیگر شرایط تولید دام بالا می‌رود. اما ما در کشورمان در مورد مواد غذایی برای دام‌ها کمبود داریم و همه ساله مقداری زیاد مواد غذایی دام از کشورهای بیگانه خریداری می‌کنیم. باید به فکر چاره باشیم تا از مواد موجود در کشور بیشتر خوراک دام‌ها را تهیه کنیم، راه‌های مختلفی وجود دارد. یکی از راه‌ها، استفاده از محصولات جانبی کشاورزی است.

محصولات جانبی و ضایعات کشاورزی چیست؟

در کار کشاورزی، هدف تولید محصولات است. این محصولات یا بطور مستقیم و یا غیرمستقیم به مصرف تغذیه انسان و حیوانات می‌رسد. در کنار تولید محصول اصلی، محصولات جانبی و ضایعات دیگری هم تولید می‌شود. بطور مثال در تولید گندم، هدف، تولید دانه‌های گندم است. ولی گاه نیز به دست می‌آید که می‌توان از آن در تغذیه دام استفاده کرد.

اهمیت محصولات جانبی کشاورزی

اکنون که با محصولات جانبی و ضایعات کشاورزی آشنا شدید، ببینیم که وضعیت کشور ما از این نظر چگونه است. مقدار ضایعات و محصولات جانبی کشاورزی در کشور ما زیاد است. بیشترین بخش مواد تشکیل دهنده این محصولات، مواد چوبی هستند. که نشخوارکنندگان با توجه به دستگاه گوارش و معده خود، می‌توانند از آن‌ها استفاده کنند این مواد چوبی و خشبی که برای حیوانات دیگر قابل استفاده نیستند، با اندک تغییری برای دام‌های نشخوارکننده قابل استفاده می‌شوند. بطور مثال ضایعاتی مانند گاه و سرشاخه‌های خرما را می‌توان غنی کرده و به مصرف خوراک دام رساند.

سرشاخه نخل خرما در تغذیه دام

PTMP/SK/R&D/A/ Date palm branch in livestock feeding01 /07032023

غنی کردن

غنی کردن اعمالی است که در یک مدت معین، با اضافه کردن موادی مانند اوره و آهک به کاه و سرشاخه‌های خرما انجام شود تا ارزش غذایی آن‌ها بالا برود و برای استفاده دام آماده شود. اکنون ببینیم پراکندگی و وجود درختان خرما در ایران چگونه است.

پراکندگی درختان خرما در ایران

در حال حاضر، حدود ۲۰۰ هزار هکتار از زمین‌ها و باغات کشورمان زیر کشت و توسعه درخت خرما است. نخلستان‌های خرما در یازده استان کشورمان قرار دارند. تولید خرما در کشور ما زیاد است. ولی در کنار آن ضایعات درختان خرما مانند سرشاخه‌های هرس شده نیز زیاد است که بجز استفاده کمی از آن‌ها، بقیه از بین می‌روند.

چه مقدار سرشاخه خرما تولید می‌شود؟

در نخلستان‌های کشورمان، بطور متوسط در هر هکتار ۱۵۰-۲۰۰ اصله نخل و در مجموع ۴۰ میلیون اصله نخل وجود دارد. نخل‌ها از جمله گیاهان باغی هستند که آن‌ها را هرس می‌کنند. هرس درختان خرما به منظور جلوگیری از کم شدن محصولات و راحتی برداشت خرما، هر ساله انجام می‌شود.

هر سرشاخه خرما بطور متوسط ۱.۵ تا ۲.۵ کیلوگرم وزن دارد و از هر درخت، سالانه حدود ۱۵ تا ۲۵ سرشاخه هرس می‌شود. به این ترتیب با توجه به تعداد نخل‌های موجود در ایران، سالانه حدود ۷۵۰ هزار تا یک میلیون تن سرشاخه خرما تولید می‌شود.

از سرشاخه خرما چه استفاده‌ای می‌شود؟

در حال حاضر مقدار ناچیزی از این سرشاخه‌های هرس شده برای سوخت یا ساخت صنایع دستی بکار می‌رود. بقیه آن‌ها دور ریخته و سوزانده می‌شود. می‌توان از سرشاخه‌ها برای تولید خوراک دام استفاده کرد.

چه قسمت‌های از سرشاخه‌های خرما قابل استفاده هستند؟

سرشاخه نخل خرما در تغذیه دام

PTMP/SK/R&D/A/ Date palm branch in livestock feeding01 /07032023

سرشاخه‌های هرس شده، بر حسب سن درخت، اندازه‌های متفاوتی دارند. اگر شما یک سرشاخه هرس شده را در نظر بگیرید، یک سوم قسمت اول آن، چوبی و سفت است که در استان بوشهر به آن گرد می‌گویند. این قسمت قابل مصرف نیست و باید از بقیه قسمت‌ها جدا شود. از دوسوم باقی‌مانده سرشاخه که برگ دارد، می‌توانید برای غنی‌سازی و تهیه خوراک دام استفاده کنید.

مواد لازم برای غنی کردن سرشاخه‌ها

- کود اوره (کود ازته)
- آهک
- ملاس چغندر قند

روش غنی کردن سرشاخه

- ۱- سرشاخه‌های هرس شده را از نخلستان‌ها جمع‌آوری کنید.
- ۲- قسمت چوبی سرشاخه‌ها را (حدود یک سوم اول سرشاخه) جدا کنید.
- ۳- بقیه سرشاخه‌ها را (حدود دوسوم آن) که برگ‌دار است، با خرمنکوب به تکه‌های ۳ تا ۴ سانتی‌متری خرد کنید تا بصورت کاه در آید.

شکل ۱- خرمنکوبی سرشاخه‌های خرما برای تغذیه دام

سرشاخه نخل خرما در تغذیه دام

PTMP/SK/R&D/A/ Date palm branch in livestock feeding01 /07032023

۴- اکنون برای غنی کردن سرشاخه‌ها ۳ درصد اوره، ۲ درصد آهک و ۲ درصد ملاس چغندر قند را به سرشاخه‌های خرد شده اضافه کنید.

مثال غنی کردن

بطور مثال اگر بخواهیم ۲۰۰ کیلوگرم سرشاخه خرد شده را غنی کنیم، به ترتیب به روش زیر عمل می‌کنیم:
الف) ۶ کیلوگرم کود اوره را با ۴ کیلوگرم ملاس در ۱۰۰ لیتر آب حل کنید.

ب) ۴ کیلوگرم آهک تازه را در مقداری آب بطور کامل حل کنید. پس از دو ساعت شیره آهک به دست آمده را به محلول اوره و ملاس اضافه کنید.

ج) ۲۰۰ کیلوگرم سرشاخه خرد شده را بر روی پلاستیک بزرگ و تمیزی پهن کنید.

د) سپس محلول آماده شده را با استفاده از یک آپاش دستی، بطور یکنواخت بر روی سرشاخه‌ها بپاشید. بطوری که محلول به همه سرشاخه‌های خرد شده برسد. سپس با یک پارو سرشاخه‌ها را بخوبی بهم‌زده و مخلوط کنید.

ه) آنگاه مواد تهیه شده را در کیسه‌های پلاستیکی بزرگ و محکم بریزید و دهانه کیسه‌ها را محکم با بند ببندید. بطوری که گازهای داخل کیسه خارج نشده یا هوا به داخل آن نفوذ نکند. سپس کیسه‌ها را در یک محل دور از آب قرار دهید.

و) از ۲۱ روز، مواد غنی شده سرشاخه‌های خرما آماده و برای دام‌های شما قابل استفاده خواهد بود. پس از ۲۱ روز، کیسه‌ها را باز کنید و مواد آن‌ها را به مدت ۲۴ ساعت در هوای آزاد قرار دهید تا بوی نامطبوع آن از بین برود. سپس آن‌ها را در اختیار دام‌ها قرار دهید.

نکته

۱- توجه کنید که سرشاخه‌های غنی شده را که به آن سیلو نیز می‌گویند، در سایه نگهداری شود و در برابر تابش مستقیم آفتاب قرار نگیرد.

۲- مواد غنی شده را کم‌کم به جیره دام‌های خود اضافه کنید.

سرشاخه نخل خرما در تغذیه دام

PTMP/SK/R&D/A/ Date palm branch in livestock feeding01 /07032023

۳- دام‌ها را در مدت ۷ تا ۱۰ روز به خوردن مواد غنی شده عادت بدهید.

۴- اگر مقدار زیادی از سرشاخه‌های غنی شده را در یک وعده به دام بدهید، باعث مسمومیت دام می‌شود.

۵- با غنی کردن، پروتئین سرشاخه‌ها بیشتر از دو برابر مقدار اولیه آن‌ها می‌شود.

۶- می‌توان حدود ۳۰ درصد کل جیره روزانه دام‌ها را از سرشاخه‌های غنی شده تامین کرد.

منبع

دشتی زاده، محمود. (۱۳۷۹). استفاده از سرشاخه‌های خرما در تغذیه دام. بوشهر: مدیریت ترویج و مشارکت مردمی جهاد استان بوشهر

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

